

Η ποινικοποίηση των αστέγων στις ΗΠΑ: Η απόφαση City of Grants Pass v. Johnson

Εμμανουέλα Σκάγκου

Προπτυχιακή φοιτήτρια, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ

(Kevin Dietsch/Getty Images)

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) έντονη αύξηση στην θεσμοθέτηση νόμων που επί της ουσίας ποινικοποιούν συμπεριφορές σύμφυτες με την κατάσταση του αστέγου, δηλαδή αναπόφευκτο προϊόν της έλλειψης σταθερής και επαρκούς κατοικίας. Η πραγματικότητα αυτή αφορά περίπου 600.000 Αμερικανούς πολίτες. Από το 2009 και ύστερα, οι νόμοι που ποινικοποιούν το να κάθεται ή να ξαπλώνει κανείς σε δημόσιους χώρους έχουν αυξηθεί κατά 52%, ενώ παράλληλα οι νόμοι που προσδίδουν ποινική απαξία στο να κοιμάται κανείς εντός του οχήματός του έχουν αυξηθεί κατά 143% από το 2006.¹

1. S. Rankin, 2019, Punishing Homelessness, *New Criminal Law Review* 22: 1, σ. 109, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3410627.

Στη γενικευμένη αυτή τάση εντάσσονται τρεις κανονισμοί που υιοθέτησε η πόλη Γκραντς Πας, στην πολιτεία του Όρεγκον, με πληθυσμό 38.000 ανθρώπους, εκ των οποίων περίπου 600 είναι άστεγοι. Σύμφωνα με αυτούς, απαγορεύεται το “camping” σε πεζοδρόμια, δρόμους, παγκάκια και πάρκα ή σε οποιοδήποτε χώρο που ανήκει στη δημόσια περιουσία, καθώς και η στάθμευση κατά τη διάρκεια της νύκτας σε πάρκα. Επισημαίνεται ο στενός ορισμός του όρου “camping”, που νοείται ως οποιοσδήποτε χώρος όπου υπάρχει κάποιο στρώμα, σεντόνια, υπνόσακος ή οποιοδήποτε άλλο υλικό εξυπηρετεί τους σκοπούς του ύπνου, αποβλέποντας στη διατήρηση ενός προσωρινού τόπου διαμονής. Η παραβίαση αυτών των κανόνων οδηγεί στην επιβολή προστίμων, που μπορούν όμως να μετεξελιχθούν σε ποινικές κυρώσεις.²

Ύστερα από σχετική προσφυγή, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, το καλοκαίρι του 2024, έκρινε στην απόφαση City of Grants Pass v. Johnson, με πλειοψηφία έξι έναντι τριών, ότι οι παραπάνω ρυθμίσεις δεν αντίκεινται στο Άρθρο 8 του Συντάγματος, το οποίο απαγορεύει την επιβολή σκληρής και ασυνήθους ποινής (“cruel and unusual punishment”).³

«Πού υποτίθεται ότι πρέπει να κοιμηθούν; Πρέπει να αυτοκτονήσουν και όχι να κοιμηθούν;»

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης στο ακροατήριο, η δικαστής Sotomayor έθεσε τις εξής δι-αδοχικές ερωτήσεις: “Where do we put them if every city, every village, every town lacks compassion and passes a law identical to this? Where are they supposed to sleep? Are they supposed to kill themselves, not sleeping?”⁴ Η δικαστής Sotomayor, η οποία εκφράζει την άποψη της μειοψηφίας στην παραπάνω απόφαση, γράφει ήδη στην πρώτη πρόταση της κρίσης της:

2. 603 US (2024), Dissent, II.

3. Σημειώνεται ότι αν και στους προσφεύγοντες είχαν επιβληθεί μόνο πρόστιμα, το Εφετείο έκρινε ότι η εν δυνάμει επιβολή ποινής συνιστά ποινικοποίηση (D.C. No. 1:18-cv-01823-CL, σ. 86). Ο δικαστής Thomas, σε χωριστή άποψη, άσκησε κριτική στην παραπάνω άποψη, υποστηρίζοντας ότι η κρινόμενη υπόθεση δεν υπάγεται στο Άρθρο 8, καθώς το τελευταίο αφορά μόνο ποινικές κυρώσεις, η επιβολή των οποίων είναι με βάση τη νομοθεσία αυτή υποθετική (“...that theory rests on layer upon layer of speculation”).

4. Η συνήγορος που επιχειρηματολόγησε υπέρ της συνταγματικότητας του κρινόμενου κανόνα, απάντησε ότι οι άστεγοι έχουν την δυνατότητα να προβάλουν ως λόγο άρσης του αδίκου την κατάσταση ανάγκης (“necessity defense”), πρόβαλε ότι πρόκειται για σύνθετο ζήτημα πολιτικής και έσπευσε να κρυφτεί στο καταφύγιο του Άρθρου 8, η προστατευτική κάλυψη του οποίου, κατά τη γνώμη της, δεν περιλαμβάνει την προστασία των αστέγων από τέτοιου είδους ρυθμίσεις. Η δικαστής επέμεινε ρωτώντας: “What’s so complicated about letting someone sleep with a blanket outside if they have nowhere to sleep? [...]”, οπότε επενέβη ο πρόεδρος του Δικαστηρίου, αλλάζοντας το θέμα. Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της προβολής λόγων άρσης του αδίκου, οι οποίες συζητήθηκαν εκτενώς στο ακροατήριο. Βλ. M. Ryan, 2024, The Miserly Message of Grants Pass, [SMU Dedman School of Law Legal Studies Research Paper No. 667](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5021094), σ. 11, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5021094.

«Ο ύπνος είναι βιολογική ανάγκη, όχι έγκλημα. Για κάποιους, το να κοιμούνται έξω αποτελεί τη μοναδική επιλογή τους». Πυρήνας της επιχειρηματολογίας της είναι ότι ο υπό κρίση νόμος ποινικοποιεί μια κατάσταση (“status”), όχι μια ορισμένη συμπεριφορά, ισχυρισμός που απορρίπτεται από την πλειοψηφία.

Το λεγόμενο “status doctrine” εκκινεί από την απόφαση *Robinson v. California* (1962), στην οποία το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι νόμος που καθιστούσε ποινικό αδίκημα το να είναι κάποιος εθισμένος στα ναρκωτικά (“to be addicted to drugs”) έρχεται σε σύγκρουση με το Άρθρο 8 του Συντάγματος. Κατά τη διατύπωση του δικαστηρίου, θα ήταν ανάλογο με την επιβολή ποινής για το έγκλημα του να έχει κανείς ένα απλό κρύωμα (“for the ‘crime’ of having a common cold”).⁵ Ο δικαστής Gorsuch, συντάκτης της απόφασης στην περίπτωση της πόλης Γκραντς Πας φαίνεται να αντιλαμβάνεται την απόφαση *Robinson* ως εξαίρεση στη συνήθη ερμηνεία του Άρθρου 8, κατά την οποία το προστατευτικό του πεδίο εκτείνεται μόνο στο είδος και την ένταση της επιβαλλόμενης ποινής και δεν θέτει περιορισμούς στην ευχέρεια των πολιτειών να ποινικοποιούν συμπεριφορές.⁶ Ταυτόχρονα, δεν δέχεται ούτε το επιχειρήμα ότι είναι αντισυνταγματική η ποινικοποίηση του ύπνου σε εξωτερικό χώρο, εφόσον αποτελεί ακούσια συνέπεια του να είναι κανείς άστεγος, βασιζόμενος στην απόφαση *Powell v. Texas*.⁷

Αντιθέτως, η μειοψηφούσα άποψη υπάγει ευθέως την κρινόμενη υπόθεση στη νομολογία *Robinson*. Η πλειοψηφούσα γνώμη επιχειρηματολογεί ότι ο εν λόγω κανόνας δεν ποινικοποιεί απλώς μια κατάσταση (“mere status”), ποινικοποιεί μια ενέργεια. Στον ισχυρισμό αυτόν, προβάλλεται το επιχείρημα ότι το να κοιμάται κάποιος έξω είναι αναπόδραστη συνέπεια του να είναι άστεγος, είναι δηλαδή μια ενέργεια που προσδιορίζει μια κατάσταση. Πρόκειται για την άλλη πλευρά του ίδιου νομίσματος. Η μειοψηφία, δανειζόμενη το παράδειγμα του δικαστηρίου

5. B. McJunkin, 2024, Grants Pass and the Pathology of Criminal Law, *Arizona State University Sandra Day O'Connor College of Law Paper No. 4980279*, σ. 8, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4980279.

6. 603 US (2024), Opinion, I, B και II, A. Επισημαίνεται ότι ο δικαστής Gorsuch υποστήριξε ότι η απόφαση *Robinson* εδράζεται σε ανεπαρκή συνταγματική θεμελίωση, ενώ παράλληλα ο δικαστής Thomas, σε χωριστή γνώμη, έκρινε ότι η εν λόγω απόφαση είναι λανθασμένη, καθώς οι σύγχρονες κοινωνικές αντιλήψεις δεν είναι κατάλληλο σημείο αναφοράς για την ερμηνεία του Άρθρου 8, προάγοντας με αυτό τον τρόπο μια ιστορική και υποκειμενική ερμηνευτική προσέγγιση (603 US (2024), Concurrence). Υποστηρίχθηκε και ότι το δικαστήριο φαίνεται να προέβη σε μια sub silentio ανατροπή της απόφασης *Robinson* (M. Ryan, *The Miserly Message of Grants Pass*, ό. π., σ. 10).

7. Στην απόφαση *Powell v. Texas*, κρίθηκε συνταγματικός νόμος που ποινικοποιούσε τη δημόσια μέθη (“in a state of intoxication in any public place”). Το δικαστήριο εμφανίστηκε διχασμένο, με 4 δικαστές να υποστηρίζουν ότι αντισυνταγματική ήταν μόνο η ποινικοποίηση απλώς μιας κατάστασης, και τους άλλους 4 να προβάλλουν μια ευρύτερη ερμηνεία: “[c]riminal penalties may not be inflicted upon a person for being in a condition he is powerless to change”. Ο πέμπτος δικαστής που συνέεισφερε την αποφασιστική ψήφο υπέρ την συνταγματικότητας υποστήριξε σε χωριστή άποψη την ευρύτερη ερμηνεία, προσθέτοντας όμως ότι η απόφαση *Robinson* δεν εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση, καθώς ο νόμος αφορούσε τη μέθη σε δημόσιο χώρο, που κατ’ αυτών βρισκόταν στο πεδίο ελέγχου του προσφεύγοντος (McJunkin, *Grants Pass and the Pathology of Criminal Law*, ό. π., σ. 9-10).

(AP Photo/J. Scott Applewhite)

στην υπόθεση Robinson, τονίζει ότι αν υποτεθεί ορθή η εκτίμηση της πλειοψηφίας, θα θεωρούνταν συνταγματικός ένας νόμος που ποινικοποιεί το να έχει κάποιος ένα κρύωμα και να βήχει, όποτε ο βήχας αποτελεί διακριτή συμπεριφορά και όχι αναγκαία προέκταση μιας κατάστασης.⁸ Προς υποστήριξη του επιχειρήματος ότι ο κανονισμός της πόλης Γκραντς Πας ουσιαστικά ποινικοποιεί τους αστέγους, η δικαστής Sotomayor επισημαίνει τρία στοιχεία:⁹

1. Τον σκοπό του νόμου Αναφερόμενη σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Γκραντς Πας, αναδεικνύει τις τιμωρητικές διαθέσεις και την πρόθεση των συντακτών του κανονισμού, η οποία συνίστατο στον «αφανισμό» των αστέγων από την πόλη.¹⁰ Αναφέρεται επίσης και σε προηγούμενο αποτυχημένο εγχείρημα της πόλης να απομακρύνει τους αστέγους, με τη μεταφορά τους σε άλλους δήμους.
2. Το γράμμα του νόμου: Ο κρινόμενος κανόνας δικαίου τυποποιεί, ως απαιτούμενη υποκειμενική υπόσταση, την πρόθεση διατήρησης ενός προσωρινού τόπου διαμονής. Η

8. 603 US (2024), Dissent, IV, B.

9. 603 US (2024), Dissent, IV.

10. 603 US (2024), Dissent, IV, A. “One councilmember opined that ‘[m]aybe they aren’t hungry enough or cold enough ... to make a change in their behavior’”, ό. π., σ. 122. «The council president summed up the goal succinctly: ‘[T]he point is to make it uncomfortable enough for [homeless people] in our city so they will want to move on down the road’”.

προϋπόθεση αυτή, που αποτελεί την ειδοποιό διαφορά μεταξύ του ύπνου που διαθέτει ποινική απαξία και αυτού που είναι αδιάφορος για την έννομη τάξη, συνιστά παράλληλα συστατικό στοιχείο της κατάστασης των αστέγων και κατά συνέπεια τους στοχοποιεί.

3. Την εφαρμογή του νόμου: Ασκείται κριτική στη θέση της πλειοψηφίας ότι είναι αδιάφορο αν ο παραβαίνων τον νόμο είναι άστεγος ή πρόσωπο που διαθέτει κατοικία, για παράδειγμα «ένας ταξιδιώτης με σακίδιο που περνά από την πόλη». Η δικαστής Sotomayor αντικούει το επιχείρημα αυτό και υποστηρίζει ότι έχει αποφασιστική επιρροή η κατάσταση του αστέγου, επικαλούμενη το δεδομένο ότι προς το παρόν δεν έχει εντοπισθεί περίπτωση επιβολής ποινής σε άτομο που δεν είναι άστεγο, καθώς και ότι κατά την ερμηνεία των αστυνομικών το να «φέρνει κάποιος υπνόσακο προκειμένου να κοιτάξει τα αστέρια και να αποκοιμηθεί» δεν εμπίπτει στην ειδική υπόσταση του εγκλήματος.¹¹ Τιμωρείται όμως αν «δεν έχει άλλο σπίτι».

Τα νομικά επιχειρήματα που προβάλλουν οι δύο πλευρές ποικίλλουν. Όσο όμως δυσεπίλυτες και αν είναι οι θεωρητικές εντάσεις που αναδύονται όσον αφορά βασικές αρχές του ποινικού δικαίου και όσο ομιχλώδης και αν είναι η νομολογιακή πορεία του “status-doctrine”, το αποτέλεσμα μιας τέτοιας απόφασης είναι απτό και ορατό: η σύνθλιψη, ο περαιτέρω στιγματισμός και η θυματοποίηση των αστέγων.

«Φοβάμαι συνεχώς ότι θα συλληφθώ επειδή κοιμάμαι έξω...»¹²

Η μειοψηφούσα γνώμη αναφέρεται στις επιβλαβείς συνέπειες νόμων όπως ο κρινόμενος με απευθείας παράθεση μαρτυριών, δίνοντας κατ’ αυτό τον τρόπο φωνή σε μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα αλλά και φανερώνοντας τον βαθύτατα ανθρώπινο χαρακτήρα της υπόθεσης. Στη συνέχεια, παρατίθεται μερικές μόνο από τις επιπτώσεις της ποινικοποίησης:

11. Η δικαστής Sotomayor κατά τη διάρκεια της συζήτησης: “And the police officers testified that that means that if a stargazer wants to take a blanket or a sleeping bag out at night to watch the stars and falls asleep, you don’t arrest them”. Απάντηση της δικηγόρου: “So, no. These laws are generally applicable”. Απάντηση της S. Sotomayor: “Yeah, that’s what you want to say.[...] that’s what you say, but if I look at the record and see differently, it’s a different argument, isn’t it?”.

12. 603 US (2024), Dissent, IV, C. “I am afraid at all times in Grants Pass that I could be arrested, ticketed and prosecuted for sleeping outside or for covering myself with a blanket to stay warm”, “I have been repeatedly told by Grants Pass police that I must ‘move along’ and that there is nowhere in Grants Pass that I can legally sit or rest”, “I have been told by Grants Pass police that I should leave town”: Μαρτυρίες της Debra Blake, η οποία όφειλε πάνω από 5000\$ σε πρόστιμα που της είχαν επιβληθεί για παραβιάσεις που σχετίζονταν άμεσα με την κατάστασή της ως άστεγης. Δεν μπορούσε να μείνει στο μόνο καταφύγιο στο Γκραντς Πας, το Gospel Rescue Mission, επειδή, εξαιτίας της αναπηρίας της, αδυνατούσε να ανταποκριθεί στον όρο σύμφωνα με τον οποίο οι διαμένοντες σε αυτό υποχρεούνται να εργάζονται 40 ώρες εβδομαδιαία.

1. Η λειτουργία τέτοιων νόμων παρομοιάζεται με «περιστρεφόμενη πόρτα», που στριφογυρίζει τους αστέγους από τον δρόμο, στους κόλπους του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και πάλι πίσω. Σύμφωνα με εμπειρικά δεδομένα, αυτοί οι νόμοι, καθώς συχνά δεν συνδυάζονται με την παράλληλη ενεργοποίηση άλλων θεραπευτικών ή συμβουλευτικών προγραμμάτων, έχουν όχι μόνο αποδειχθεί αναποτελεσματικοί,¹³ αλλά μάλλον επιδεινώνουν την θέση των αστέγων, στερώνοντας ευκαιρίες στέγασης και εύρεσης εργασίας. Η σύλληψη ή απομάκρυνση ενός αστέγου συχνά οδηγεί στην καταστροφή ή απώλεια προσωπικών αντικειμένων και εγγράφων, απαραίτητων για την εύρεση στέγης, καθώς και για την απόκτηση ή συνέχιση της εργασίας τους (π.χ. αστυνομική ταυτότητα, δίπλωμα οδήγησης, πιστοποιητικά κ.λπ.). Ακόμα, η φυλάκιση ή η έκδοση εντάλματος σύλληψης λόγω μη καταβολής προστίμων μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια εργασίας, άλλων ωφελειών που παρέχονται από την πολιτεία ή και στον αποκλεισμό πρόσβασης σε φορείς και οργανώσεις που προσφέρουν ευκαιρίες στέγασης.¹⁴

2. Οδηγούν σε αυξημένη θυματοποίηση των αστέγων. Οι άστεγοι είναι θύματα βίας, καθώς και παθόντες άλλων εγκλημάτων, όπως κλοπές ή ληστείες, σε ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τους στεγασμένους συμπολίτες τους. Νόμοι όπως αυτοί του Γκραντς Πας εντείνουν την απροθυμία των αστέγων να καλέσουν την αστυνομία, εξαιτίας του φόβου της ποινής, καθιστώντας τους με αυτό τον τρόπο απροστάτευτους. Στο Σαν Φρανσίσκο, αρκετές ερωτηθείσες γυναίκες καταλόγισαν τις εμπειρίες σεξουαλικής κακοποίησης που βίωσαν στην εφαρμογή νόμων που τις υποχρέωσαν απρόοπτα να μεταφερθούν σε άλλη περιοχή της πόλης.¹⁵

3. Υπονομεύουν την αυτονομία της βούλησης των αστέγων. Στην απόφαση του δικαστηρίου, επισημαίνεται ότι σκοπός τέτοιων νόμων είναι να «ενθαρρύνουν» τους αστέγους να αποδεχθούν την παροχή υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα τη διαμονή σε καταφύγια.¹⁶ Η άρνηση ενός αστέγου να μείνει σε καταφύγιο είναι αποτέλεσμα της στάθμισης ότι η υγεία, η ασφάλεια και γενικότερα η ζωή του θα είναι καλύτερη αν μένει στον δρόμο. Η μειοψηφούσα άποψη υπογραμμίζει ότι ενδέχεται η πρόσβαση σε ορισμένα καταφύγια

13. Βλ. Brief of 57 Social Scientists with Published Research on Homelessness as *Amici Curiae* in Support of Respondents, 3 Απριλίου 2024, σ. 28, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/603/23-175/#tab-opinion-4909851>.

14. Για παράδειγμα, αποκλεισμός από προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης, παροχής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (Medicare, Medicaid) και δημόσιας/κοινωνικής στέγασης (603 US (2024), Dissent, I, B).

15. Σπαραξικάρδια είναι η μαρτυρία γυναίκας που κατέθεσε ότι έπεσε θύμα βιασμού κατά τη διάρκεια της νύκτας, σχεδόν αμέσως μετά από εντολή αστυνομικού να μετακινηθεί σε χώρο άγνωστο σε εκείνη: “What’s the point? If I called them, they would have made all of us move [again]. Would [the officer] even believe me? [...] and what would stop [my rapist] from getting revenge? It’s not like I’ve got a locked door to hide behind” (Social Scientists with Published Research on Homelessness as *Amici Curiae* in Support of Respondents, ό. π., σ. 25).

16. Βλ. McJunkin, Grants Pass and the Pathology of the Criminal Law, ό. π., σ. 27, 29.

στη πράξη να καθίσταται αδύνατη, εξαιτίας περιορισμών του βασίζονται στο φύλο, στην ηλικία, στον σεξουαλικό προσανατολισμό, στη θρησκεία, στα χρονικά όρια εξόδου-εισόδου που συγκρούονται με εργασιακές υποχρεώσεις ή στα όρια διαμονής. Για παράδειγμα, στο μόνο καταφύγιο του Γκραντς Πας, οι κάτοικοι υποχρεούνταν να συμμετέχουν σε λατρευτικές πρακτικές κάθε Κυριακή, ενώ παράλληλα αποκλείονται ανάπηροι με ανίατες ιατρικές ή ψυχικές ασθένειες που τους εμποδίζουν να συμμορφωθούν με τους όρους του καταφυγίου (δηλαδή να εργάζονται εντός αυτού 6 ώρες την ημέρα για 6 ημέρες την εβδομάδα).¹⁷ Αυτή η διαπίστωση ενδεχομένως πρέπει να προκαλέσει προβληματισμό για τις συνθήκες που επικρατούν στα καταφύγια και όχι να τονώνει ανθρωποφαγικές διαθέσεις.

Αιτίες της ποινικοποίησης

Αφού η ποινικοποίηση έχει τόσες δυσμενείς συνέπειες, γιατί εξακολουθούν να θεσμοθετούνται κανόνες δικαίου όπως αυτός του Γκραντς Πας; Μια πρώτη απάντηση παρέχει η θεωρία των σπασμένων παραθύρων, που αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ από την δεκαετία του 1980 και μετά.¹⁸ Οι θεμελιωτές της, Wilson και Kelling, εστιάζουν στο συναίσθημα ανασφάλειας των πολιτών, το οποίο αποδίδουν στον φόβο ότι θα πέσουν θύματα κάποιου εγκλήματος καθώς και στον «φόβο της παρενόχλησης από κοινωνικά απείθαρχους ανθρώπους». Η αδράνεια για τη διάλυση των ανησυχιών αυτών χαράζει μια πορεία παρακμής, ανιούσας σοβαρότητας, που εξελίσσεται ντετερμινιστικά: ο αυξανόμενος φόβος οδηγεί σε ρωγμή της κοινωνικής αλληλεγγύης και αποξένωση των πολιτών, οι οποίοι, παθητικοποιημένοι πλέον, αδιαφορούν για την τήρηση των κανόνων κοινωνικής ευπρέπειας. Ο ράθυμος κοινωνικός έλεγχος προκαλεί τη διόγκωση της αταξίας, η οποία με την σειρά της οδηγεί στην εγκατάλειψη της κοινότητας, στη θραύση της κοινωνικής συνοχής και δημιουργεί γόνιμες συνθήκες για την άνθιση του εγκλήματος. Η συνεκτική διαδοχή της παραπάνω θεωρίας αισθητοποιείται με το εξής παράδειγμα: αν το σπασμένο τζάμι ενός κτιρίου δεν επισκευαστεί, τότε σύντομα όλα τα τζάμια του κτιρίου θα καταλήξουν σπασμένα.¹⁹

Η προτεινόμενη λύση συνίσταται στο επαναπροσδιορισμό του ρόλου της αστυνομίας, η οποία, μέσω της φυσικής παρουσίας της, αποβλέπει στην εμπέδωση της κοινωνικής ευταξίας και στη

17. D.C. No. 1:18-cv-01823-CL, σ. 15.

18. Βλ. S. Rankin, 2016, *The Influence of Exile*, Seattle University School of Law Legal Paper Series, σ. 22 επ., διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2754254.

19. Βλ. Α. Αντωνοπούλου, 2010, *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής. Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: εκδ. Σάκκουλα, σ. 73 επ., και Τ. Τζαννετάκη, 2006, *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική της μηδενικής ανοχής. Μια κριτική θεώρηση των θέσεων του James Q. Wilson*, Αθήνα-Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 97 επ.

(Kevin Dietsch/Getty Images)

δίωξη των απείθαρχων ανθρώπων. Στη θεωρία των σπασμένων παραθύρων θεμελιώθηκε το νεοϋορκέζικο μοντέλο της μηδενικής ανοχής, το οποίο απέβλεπε στον πολλαπλασιασμό των συλλήψεων ατόμων που συμβάλλουν στη λεγόμενη «αταξία» σε δημόσιους χώρους. Αυτό συμβαδίζει με τη θέση των Wilson και Kelling, οι οποίοι υποστηρίζουν, βασιζόμενοι στην υπόθεση του πολλαπλασιασμού, ότι παρόλο που η σύλληψη λ.χ. ενός επαίτη φαίνεται άδικη, η αδιαφορία απέναντι στην ύπαρξη μεγάλου αριθμού επαίτων μπορεί να αποδειχθεί καταστροφική για την ποιότητα ζωής στα αστικά κέντρα και τους δείκτες της εγκληματικότητας. Η παραπάνω θεωρία δέχθηκε κριτική εξαιτίας της αοριστίας των εννοιών, του αμφίβολου αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ αταξίας και εγκληματικότητας και της ενδεχομένως καταχρηστικής επίκλησης της αρχής της βλάβης.²⁰

Σημαντική για την ερμηνεία της ποινικοποίησης της αστεγίας είναι επίσης η θεωρητική ανάλυση της S. Rankin.²¹ Σύμφωνα με αυτή, κρίσιμη είναι εν προκειμένω η ενστικτώδης αντίδραση των ανθρώπων στην «ορατή φτώχεια» (“visible poverty”). Ειδικότερα, η θέα της ανθρωπίνης

20. Βλ. Τ. Τζαννετάκη, *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική της μηδενικής ανοχής*, ό. π., σ. 107 επ., και Α. Αντωνοπούλου, *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής*, ό. π., σ. 137 επ.

21. Βλ. S. Rankin, 2016, *The Influence of Exile*, ό. π., σ. 1 επ., και S. Rankin, *Punishing Homelessness*, ό. π., σ. 122 επ.

καταπόνησης, ταλαιπωρίας και απελπισίας συχνά προκαλεί φόβο, ενόχληση, αηδία ή και θυμό, καθώς ενεργοποιεί ένα «συμπεριφορικό ανοσοποιητικό σύστημα» (“a behavioral immune system”), εξαιτίας της συσχέτισης των αστέγων με παθογόνα στοιχεία (“pathogens”). Αυτή η αντίδραση εντείνεται λόγω πραγματικών συνθηκών, λ.χ. του γεγονότος ότι οι άστεγοι έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής, αλλά και από στερεοτυπικές αντιλήψεις που τους κηλιδώνουν. Για παράδειγμα, συχνά υποστηρίζεται ότι η απώλεια της κατοικίας οφείλεται σε υπαιτιότητα του αστέγου, ενώ στην πραγματικότητα οι πέντε συχνότερες αιτίες είναι η έλλειψη οικονομικά προσιτής κατοικίας, οι ανεπαρκείς χρηματικές απολαβές, η ενδοοικογενειακή βία και οι μη ιατρικά παρακολουθούμενες ψυχολογικές διαταραχές. Οι εσωτερικοί αυτοί συσχετισμοί εκδηλώνονται με συμπεριφορές αποστασιοποίησης, που αποβλέπουν στην αποφυγή «παθογόνων απειλών» (“pathogenic threats”) και νομοθετικά εκφράζονται με ρυθμίσεις που αποκρύπτουν την ορατή φτώχεια.²²

Επίλογος

Η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου στην υπόθεση *City of Grants Pass v. Johnson*, χαρακτηρίστηκε από το Εθνικό Δικηγορικό Κέντρο για τους αστέγους στις ΗΠΑ βαθύτατα απογοητευτική, αλλά όχι απροσδόκητη.²³ Δυστυχώς, είναι πολύ πιθανό να ωθήσει και άλλες πολιτείες στην υιοθέτηση ανάλογων νόμων και στην παραμέληση γόνιμων λύσεων, όπως αυτές που προτεραιοποιούν την εξασφάλιση μόνιμης κατοικίας (“Housing First”).²⁴

22. Βλ. S. Rankin, Punishing Homelessness, ό. π., σ. 122-3, με την εκεί παραπομπή σε S. Clifford & S. Piston, 2016, Explaining Public Support for Counterproductive Homelessness Policy: The Role of Disgust, *Political Behavior* 39, σ. 507-9, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://link.springer.com/article/10.1007/s11109-016-9366-4>.

23. <https://homelesslaw.org/jvgrp-scotus-decision-2/>.

24. S. Rankin, Punishing Homelessness, ό. π., σ. 26.